

PROPOZYCJA WPROWADZENIA W KODEKSIE POSTĘPOWANIA CYWILNEGO W CZĘŚCI III POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE ZMIAN ZAPEWNIAJĄCYCH:

- ochronę wynagrodzenia osób zatrudnionych wyłącznie na podstawie umowy cywilnoprawnej, analogiczną do ochrony wynagrodzenia za pracę;
- ochronę świadczeń nie podlegających zajęciu, wpływających na rachunek bankowy dłużnika

Stowarzyszenie na Rzecz Niepełnosprawnych SPES w Katowicach jest organizacją pozarządową, mającą status organizacji pożytku publicznego. Prowadzimy między innymi Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego, w którym osobom w trudnej sytuacji finansowej oraz osobom niepełnosprawnym, świadczona jest nieodpłatna pomoc w postaci poradnictwa socjalnego i prawnego.

Udzielając pomocy klientom Ośrodka, w praktyce bardzo często spotykamy się z sytuacjami, gdy w toku postępowania egzekucyjnego dochodzi do zajęcia 100 % jedyne go dochodu dłużnika, będącego wynagrodzeniem z tytułu umowy zlecenia bądź umowy o dzieło oraz z zajęciem na rachunku bankowym dłużnika świadczeń, które nie podlegają zajęciu. Z naszych obserwacji wynika, iż świadomość prawna społeczeństwa w zakresie możliwych działań prawnych, jakie może podjąć dłużnik w w/w sytuacjach, jest nikła, natomiast skala problemu - mając na uwadze osobiste i społeczne skutki pozbawienia dłużnika i jego rodziny środków zapewniających minimum egzystencji - jest ogromna.

Opisywane problemy dotyczą najczęściej osób o najniższych dochodach, osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej czy też świadczeń rodzinnych, których nie stać na skorzystanie z odpłatnej pomocy prawnej, a które z racji braku świadomości prawnej czy też nieporadności życiowej, nie są w stanie bronić swoich interesów.

1. Sytuacja dłużnika zatrudnionego wyłącznie na podstawie umowy cywilnoprawnej

W obecnych realiach społeczno – gospodarczych, setki tysięcy osób świadczy pracę nie na podstawie umowy o pracę, lecz na podstawie tzw. umów śmieciowych i jest to ich jedyne źródło utrzymania. Taka forma zatrudnienia jest z reguły koniecznością, narzuconą przez podmiot zatrudniający, a nie wyborem pracownika.

Obecna treść art. 833 § 2 k.p.c.¹ w praktyce powoduje rozbieżności interpretacyjne wśród komorników jak i sądów rozpoznających skargi na czynności komorników co do tego, w jakim zakresie przy egzekucji z wynagrodzenia z umów cywilnoprawnych, należy odpowiednio stosować przepisy Kodeksu pracy.

¹ Wyciąg z art. 833 k.p.c.: § 1. Wynagrodzenie ze stosunku pracy podlega egzekucji w zakresie określonym w przepisach Kodeksu pracy.

§ 1¹. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do zasiłków dla bezrobotnych, dodatków aktywizacyjnych, stypendiów oraz dodatków szkoleniowych, wypłacanych na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do uposażeń posłów i senatorów, należności członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i ich domowników z tytułu pracy w spółdzielni, wynagrodzeń członków spółdzielni pracy oraz wszystkich świadczeń powtarzających się, których celem jest zapewnienie utrzymania.

(...)

Praktyka ta przedstawia się w następujący sposób: dokonując zajęcia wierzytelności dłużnika z umowy cywilnoprawnej, komornik kieruje do podmiotu zatrudniającego dłużnika zajęcie 100 % wierzytelności, stosując przepisy art. 895 i nast. (egzekucja z innych wierzytelności). Oznacza to, że zleceniodawca ma obowiązek dokonać potrącenia do 100 % wynagrodzenia, zależnie od kwoty długu i dłużnik może w zupełności nie otrzymać wynagrodzenia za pracę i pozostać całkowicie bez środków do życia.

Pismo komornika skierowane do dłużnika o zajęciu wierzytelności z umowy cywilnoprawnej nie zawiera jakiegokolwiek pouczenia dla dłużnika, że w sytuacji gdy dochód z umowy cywilnoprawnej jest jedynym źródłem utrzymania - świadczeniem powtarzającym się, którego celem jest zapewnienie utrzymania, tak jak wynagrodzenie ze stosunku pracy – to może złożyć wniosek o ograniczenie egzekucji i wykazać to komornikowi.

Jeśli dłużnik nie jest świadomy powyższego uprawnienia, z reguły rezygnuje z pracy – gdyż nie otrzymuje za nią wynagrodzenia. Jeśli nie znajdzie zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, poszukuje pracy w „szarej strefie”, by zdobyć środki na utrzymanie siebie i rodziny czy też staje się świadczeniobiorcą świadczeń pomocy społecznej.

Jeśli zaś dłużnik złoży komornikowi wskazany wniosek o ograniczenie egzekucji – w praktyce spotykane są trzy rodzaje rozstrzygnięcia takiego wniosku:

- a. komornik nie uznaje wynagrodzenia z umowy cywilnoprawnej za świadczenie powtarzające się, którego celem jest zapewnienie utrzymania i uzależnia ograniczenie egzekucji od zgody wierzyciela dłużnika – której to zgody z reguły wierzyciel nie udziela;
- b. komornik uznaje wynagrodzenie z umowy cywilnoprawnej za świadczenie powtarzające się, którego celem jest zapewnienie utrzymania i ogranicza egzekucję poprzez odpowiednie zastosowanie przepisów Kodeksu pracy, w szczególności art. 87 k.p.² – ale bez zastosowania art. 87¹ § 1 k.p.³;

² Wyciąg z art. 87 k.p.: § 1. Z wynagrodzenia za pracę - po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych - podlegają potrąceniu tylko następujące należności:

- 1) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych na zaspokojenie świadczeń alimentacyjnych;
- 2) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych na pokrycie należności innych niż świadczenia alimentacyjne;
- 3) zaliczki pieniężne udzielone pracownikowi;
- 4) kary pieniężne przewidziane w art. 108.

§ 2. Potrąceń dokonuje się w kolejności podanej w § 1.

§ 3. Potrącenia mogą być dokonywane w następujących granicach:

- 1) w razie egzekucji świadczeń alimentacyjnych - do wysokości trzech piątych wynagrodzenia;
- 2) w razie egzekucji innych należności lub potrącania zaliczek pieniężnych - do wysokości połowy wynagrodzenia.

§ 4. Potrącenia, o których mowa w § 1 pkt 2 i 3, nie mogą w sumie przekraczać połowy wynagrodzenia, a łącznie z potrąceniami, o których mowa w § 1 pkt 1 - trzech piątych wynagrodzenia. Niezależnie od tych potrąceń kary pieniężne potrąca się w granicach określonych w art. 108.

(...)

³ Art. 87¹ § 1. Wolna od potrąceń jest kwota wynagrodzenia za pracę w wysokości:

- 1) minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, przysługującego pracownikom zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy, po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych - przy potrącaniu sum egzekwowanych na mocy tytułów wykonawczych na pokrycie należności innych niż świadczenia alimentacyjne;
- 2) 75% wynagrodzenia określonego w pkt 1 - przy potrącaniu zaliczek pieniężnych udzielonych pracownikowi;
- 3) 90% wynagrodzenia określonego w pkt 1 - przy potrącaniu kar pieniężnych przewidzianych w art. 108.

§ 2. Jeżeli pracownik jest zatrudniony w niepełnym wymiarze czasu pracy, kwoty określone w § 1 ulegają zmniejszeniu proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy.

- c. komornik uznaje wynagrodzenie z umowy cywilnoprawnej za świadczenie powtarzające się, którego celem jest zapewnienie utrzymania i ogranicza egzekucję poprzez odpowiednie zastosowanie przepisów Kodeksu pracy, w tym art. 87¹ § 1 k.p. (sytuacja taka zdarza się bardzo rzadko).

Jeżeli dłużnik złoży do sądu skargę na czynności komornika w związku z negatywnym rozstrzygnięciem wniosku o ograniczenie egzekucji – w praktyce spotykane są tożsame rozstrzygnięcia sądu, jak wskazano powyżej w punktach a do c.

Podkreślić należy, że jeśli dłużnik złoży wniosek o ograniczenie egzekucji - zanim wniosek ten zostanie rozpoznany choć w części pozytywnie przez komornika, bądź zanim sąd w razie zaskarżenia czynności po kilku tygodniach rozpoznana skargę na czynności komornika – dłużnik zostaje pozbawiony środków na bieżące utrzymanie siebie oraz rodziny, co tym bardziej pogłębia stan kryzysu życiowego i powiększa już istniejące zadłużenie.

2. Sytuacja dłużnika w przypadku zajęcia na jego rachunku bankowym świadczeń nie podlegających zajęciu

Dokonując zajęcia z wierzytelności z rachunku bankowego dłużnika, komornik nie posiada żadnej wiedzy o pochodzeniu środków zgromadzonych na tym rachunku czy też o tytułach wpłat na rachunek bankowy (tajemnica bankowa).

Jeśli na rachunek ten wpływają świadczenia nie podlegające zajęciu zgodnie z treścią art. 833 § 6 i 7 k.p.c.⁴ lub np. wynagrodzenie za pracę - z którego egzekucję regulują przepisy Kodeksu pracy, do tego po potrąceniu komorniczym uczynionym u pracodawcy – egzekucja prowadzona jest w praktyce ze świadczeń, z których w ogóle nie powinna być prowadzona. Często praktyką Ośrodków Pomocy Społecznej jest zakładanie świadczeniobiorcom kart przedpłaconych, do których przypisany jest rachunek bankowy – i dokonując zajęcia tegoż rachunku komornik nie wie, że zajmuje wyłącznie świadczenia wypłacane przez OPS na kartę przedpłaconą.

W praktyce, jeśli dłużnik złoży wniosek o ograniczenie egzekucji z rachunku bankowego i wykaże komornikowi, że na rachunek ten wpływają świadczenia nie podlegające zajęciu – komornik bądź to zwalnia w całości rachunek spod zajęcia bądź też zezwala na dokonywanie

⁴ Wyciąg art. 833 k.p.c.:

§ 6. Nie podlegają egzekucji świadczenia alimentacyjne, świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, świadczenia rodzinne, dodatki rodzinne, pielęgnacyjne, porodowe, dla sierot zupełnych, zasiłki dla opiekunów, świadczenia z pomocy społecznej, świadczenia integracyjne oraz świadczenie wychowawcze.

§ 7. Nie podlegają egzekucji świadczenia, dodatki i inne kwoty, o których mowa w art. 31 ust. 1, art. 80 ust. 1 i 1a, art. 81, art. 83 ust. 1 i 4, art. 84 pkt 2 i 3 i art. 140 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, oraz środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, o których mowa w art. 83 ust. 2 i art. 84 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w części przysługującej na umieszczone w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka dzieci i osoby, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

wypłat z rachunku środków wpłacanych tam np. przez OPS, przez pracodawcę czy też tytułem alimentów.

Z reguły dłużnicy nie są jednak świadomi, iż powinni w takiej sytuacji złożyć komornikowi wniosek o ograniczenie egzekucji i wykazać – przedkładając historię rachunku bankowego – że na rachunek ten wpływają świadczenia nie podlegające zajęciu.

Nadto zaś, o konsekwencjach zajęcia rachunku bankowego przekonują się często dopiero po kilku czy kilkunastu miesiącach, gdy na rachunku zostanie przekroczona kwota wolna od zajęcia (art. 54 Prawa bankowego⁵) i zostają całkowicie pozbawieni środków do życia.

3. Propozycja rozwiązania wskazanych problemów :

W zakresie egzekucji z tzw. umów śmieciowych, z uwagi na istniejące w praktyce rozbieżności interpretacyjne, wskazane jest wprowadzenie jednoznacznej regulacji, która powinna zmierzać do tożsamesgo traktowania dłużnika/pracownika i dłużnika /zleceniobiorcy w sytuacji, gdy wynagrodzenie z umowy cywilnoprawnej jest podstawą egzystencji dłużnika. Obecna praktyka powoduje rażącą nierówność traktowania osób pozostających w stosunku pracy i osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych.

Skoro zgodnie z treścią art. 833 § 2 k.p.c. do zajęcia wierzytelności z umowy cywilnoprawnej (w przypadku świadczeń powtarzających się, których celem jest zapewnienie utrzymania) mają odpowiednio zastosowanie przepisy Kodeksu pracy - zastosowanie to powinien mieć zarówno art. 87 k.p. jak i przepis określający kwotę wolną od potrąceń - art. 87¹ § 1 k.p.c.

Wskazana byłaby zatem zmiana treści art. 833 § 2 k.p.c.:

Obecna treść art. 833 § 2 k.p.c :

„§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do uposażeń posłów i senatorów, należności członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i ich domowników z tytułu pracy w spółdzielni, wynagrodzeń członków spółdzielni pracy oraz wszystkich świadczeń powtarzających się, których celem jest zapewnienie utrzymania.”

po zmianie:

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do uposażeń posłów i senatorów, należności członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i ich domowników z tytułu pracy w spółdzielni,

⁵ Art. 54 Prawa bankowego:

1. Środki pieniężne znajdujące się na rachunkach oszczędnościowych, rachunkach oszczędnościowo-rozliczeniowych oraz na rachunkach terminowych lokat oszczędnościowych jednej osoby, niezależnie od liczby zawartych umów, są wolne od zajęcia na podstawie sądowego lub administracyjnego tytułu wykonawczego do wysokości trzykrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, bez wypłat nagród z zysku, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres bezpośrednio poprzedzający dzień wystawienia tytułu wykonawczego.

2. Środki pieniężne zgromadzone na rachunku oszczędnościowym, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym oraz na rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej prowadzonym dla kilku osób fizycznych są wolne od zajęcia do wysokości określonej w ust. 1, niezależnie od liczby współposiadaczy takiego rachunku.

wynagrodzeń członków spółdzielni pracy oraz wszystkich świadczeń powtarzających się, których celem jest zapewnienie utrzymania (w tym do wierzytelności z umów zlecenia, umów o świadczenie usług, umów o dzieło).

Zasadnym byłoby nadto opracowanie odrębnego działu w Części III Kodeksu cywilnego Tytuł II, który regulowałby w sposób klarowny egzekucję z tzw. umów śmieciowych.

Jeśli postulat ten uznany byłby za zbyt daleko idący – wskazane byłoby co najmniej wprowadzenie obowiązku informowania dłużnika o prawie do złożenia wniosku o ograniczenie egzekucji.

Również w zakresie egzekucji z wierzytelności z rachunku bankowego, konieczne jest wprowadzenie obowiązku informowania dłużnika o prawie do złożenia wniosku o ograniczenie egzekucji, jeśli na rachunek ten wpływają świadczenia nie podlegające zajęciu.

Jesteśmy przekonani, że poszerzenie zakresu informacji o ograniczeniach egzekucji, jakie dłużnik będzie otrzymywał w postępowaniu egzekucyjnym, przyczyni się do eliminowania przypadków pozbawiania dłużników minimum egzystencji wskutek zajęcia świadczeń.

Proponujemy w związku z tym zmianę treści art. 805 k.p.c poprzez wprowadzenie § 1² :

§ 1². Komornik poucza również dłużnika o:

- 1) treści art. 829, art. 831, art. 832, art. 833, zaś w przypadku egzekucji wobec rolnika prowadzącego gospodarstwo rolne – o treści rozporządzenia wydanego na podstawie art. 830,*
- 2) prawie do złożenia wniosku o ograniczenie egzekucji poprzez odpowiednie zastosowanie przepisów Kodeksu pracy w przypadku prowadzenia jej ze świadczeń powtarzających się, wskazanych w art. 833 § 2, których celem jest zapewnienie utrzymania;*
- 3) prawie do złożenia wniosku o ograniczenie egzekucji w przypadku prowadzenia jej z rachunku bankowego, na który wpływają świadczenia nie podlegające zajęciu i konieczności udokumentowania przez dłużnika tej okoliczności poprzez złożenie historii rachunku bankowego.*

Katowice, dnia 10.06.2016 r.